

Afbraak is soms een politiek getolereerde vorm van agressie

Die Rotterdamse mentaliteit! Wat in de weg staat, wat niet onmiddellijk voor hergebruik in aanmerking komt maken we met de grond gelijk. We hebben in deze stad vol van Het Nieuwe Rotterdam geen plaats voor wat dan ook uit het verleden. Het woord geschiedenis is een vloek; wie het woord bewaren in Rotterdam in de mond neemt, krijgt twee jaar cel, onvoorwaardelijk.

nauwelijks enig cultureel-historisch besef. Wie kwaadwillend is, herkent hierin een zekere mate van arrogantie: wat nieuw is, is goed. Wat oud is kan worden afgedankt. Alsof daar een tegenstelling bestaat. Alsof het nieuwe niet kan floreren naast het

Opgestroopte mouwen zijn prachtig, want vernieuwingen zijn een voorwaarde voor behoud van de levenskracht van de stad, maar hoever ga je daarin? En deugt de mentaliteit van die Rotterdammers wel? Het was een gemeenteraadscommissievergadering over de Kop van Zuid. Het raadslid van de VVD stelde voor het meer dan honderd jaar oude Vrij Entrepôt (De Weerelddelen) van architect Stieltjes af te breken. Een gebouw dat staat als een kasteel, dat voor velerlei doeleinden is te gebruiken, dat uit de allereerste periode van de ontwikkeling van Rotterdam-Zuid dateert. Het was serieus bedoeld door de VVD'er. Hij meende het.

Het kwam zo ter sprake omdat de projectleider voor de Kop van Zuid-plannen, René Daniels van de dienst Stadsontwikkeling, had verteld dat er geen bestemming, noch plaats was voor drie andere, zeer kenmerkende (wederopbouw)pakhuizen aan de oostzijde van de Rijnhaven. Afbreken dus. Ze staan in de weg voor een verkeersroute.

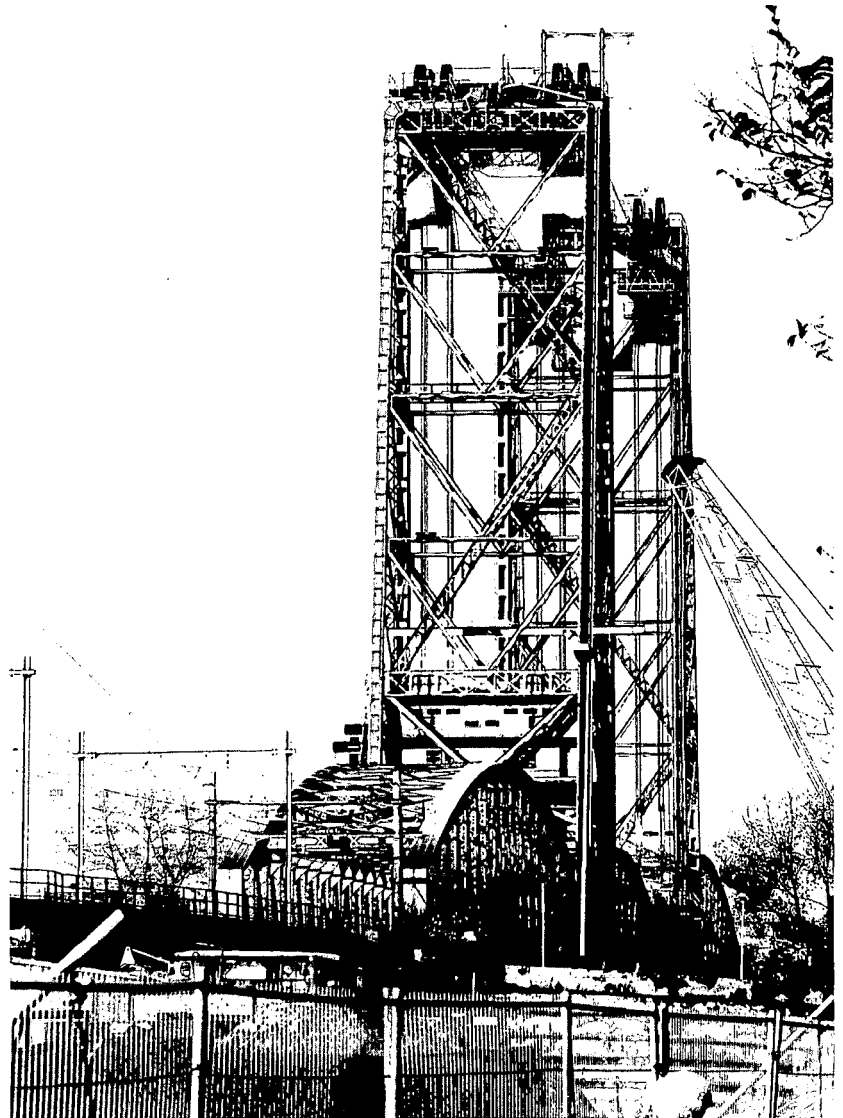
Nog geen week eerder stond er een kenmerkend zinnetje in *Het Vrije Volk*: 'Wanneer dan die nieuwbouw op de Kop van Zuid ook ruimte biedt aan de Inspectie der Belastingen, kan het gebouw aan de Puntegaalstraat worden afgebroken.'

Dat is nog eens écht Rotterdams. We weten van aanpakken. Het nieuwe staat er nog voor geen millimeter, maar we zijn in gedachten al bezig het oude te slopen. Hoe monsterachtig lelijk het belastinggebouw ook oogt, zo heeft men in Rotterdam eens gebouwd. Ook dat zegt iets over het verleden en hoe we mensen lieten zien wat het uiterlijk moest zijn van de belastingdienst.

Remonstrantse kerk

Om een ander voorbeeld te geven: de Remonstrantse kerk aan de Westersingel mag niet op de gemeentelijke Monumentenlijst. Ter verdediging werd door het kerkbestuur aangevoerd: straks is die grond daar goud waard en dan willen we hem kunnen verkopen. Dat is pas het ware geloof: verkopen aan een projectontwikkelaar om af te breken.

Het spoorwegviadukt (het zogeheten 'luchtspoor') dwars door Rotterdam en uniek in Nederland gaat na een levensduur van meer dan honderd jaar naar de sloop. De

De Hef in Rotterdam, gedoemd te verdwijnen (foto Niels van der Hoeven, Het Vrije Volk)

spoorbruggen behorend tot een van de kenmerkendste beelden van deze stad gaan dezelfde weg. De Hefbrug staat op de nominatie voor de oud roestprijs verkwanseld te worden.

Dankzij de spoortunnel is dit totaal, deze kenmerkende structuur voor de snelle ontwikkeling van de stad, en met name de explosieve groei van Rotterdam-Zuid, overbodig en kan dus vernietigd worden. Dat 'dus' is typisch Rotterdams. Bij de bestuurders van deze stad leeft

oude (denk aan de nieuwe hoogbouw dwars door de Beurs van architect Staal heen). Alsof het oude niet eveneens een waarde vertegenwoordigt.

Geen respect

Het was Bertold Brecht's belofte dat er van de grote steden niets zal overblijven dan de wind die er doorheen waait. In de oorlog en kort erna was dat heel letterlijk het geval. Zowel in talrijke Duitse steden, als in (om maar een paar te noemen) Co-

ventry, Warschau, Moskou, Leningrad, als ook in Rotterdam. Thans is het figuurlijk getypeerd. De wind die alle herinneringen aan elk verleden steeds weer meeneemt.

Schokkend in dit verband is dat bij slechts enkele ambtenaren bij de dienst Stadsontwikkeling een cultuur bestaat die het oude, het bestaande respecteert. Veelal kiest men met de ogen dicht voor het nieuwe. En wordt niet bij Stadsontwikkeling het *in memoriam* geschreven, dan gebeurt dat in sommige projectgroepen in de stadsvernieuwing. Maar ook politici verkopen voor een bord linzen hun versteende of stalen geschiedenis. Vaak worden er veel woorden vuilgemaakt aan het in standhouden van waardevolle bebouwing, kenmerkend groen en stedenbouwkundige structuren, maar dat is het geloof belijden met de mond. De retoriek van de goede wil overheerst in deze stad.

Politici weten interessant te redokavelen over het beeld van onze stad, maar ze laten wel vijftien jaar lang met kunststof beklede containers op de daken in stadsvernieuwingswijken toe (over werkelijk armoedige speculatiebouw gesproken!); ze denken veertig jaar diep na hoe het nou moet met het *Weena* en zetten het vervolgens zonder respect voor stedenbouwkundige uitgangspunten vol; ze praten ongelooflijk

veel over binnenstadsbeleving, gezelligheid en sociale veiligheid, maar vergeten in het centrum vooral huizen te bouwen, waardoor het bestaande leeg lijkt, een gevoel van gevaar uitstraalt en sterk aan waarde inboet; ze begrijpen niet dat een Centraal Station met zwervers en junks een schrijnende entree is voor een stad met de hoge ambities als langs het *Weena*, daar om de hoek.

Geen stuiver

Rotterdam is het voorbeeld van een stad, die door zijn rücksichtlose breuk in de binnenstadsgeschiedenis (vanwege het Duitse bombardement) mateloos veel praat en schrijft over z'n verloren verleden, maar weinig lijkt over te hebben om wat nog rest in stand te houden. En geen stuiver heeft te makken om het in stand te houden en in te passen in de veranderende wereld.

Liever een nieuwe stadsbrug in het verlengde van de *Coolsingel* naar de *Wilhelminapier* dan na te denken over de bestaande spoorbruggen. Liever een miljoenenbeurt voor een *Museumpark*, dan het oude met zorg aanpassen. Er is een mateloze honger naar het nieuwe. Daar immers ligt het avontuur. De romantiek van het omhoogstreven. Behoud is oervervelend. Goed voor musea. Of voor openluchtmusea zoals Amsterdam.

Dat wat de geschiedenis van de stad Rotterdam toont, wordt vernietigd of moet voor een dubbeltje gered worden. Wie deze stelling overdreden vindt, steke de hand in eigen boezem. En herinnere zich het volgende (volstrekt onvolledige) lijstje van verdwenen punten: *Witte Dorp*, oude *Willemsbrug*, pakhuizen *Wijnhaven*, *Tehuis voor Zeelieden* aan de *Veerhaven*, *Marechausseekazerne* (voorheen kinderziekenhuis) aan de *Westersingel*, de *Koninginnekerk* en talrijke kleinere kerken, *St Jobsilo*, de *Bakemaflat* in de *Havenstraat*, enz. enz. Op de nominatie om te vernietigen staan (rijp en groen, en wederom volstrekt onvolledig) behalve de spoorbruggen, een woonblok van *J. J. P. Oud* in *Spangen*, een deel van betondorp *De Kossel* op Zuid, een serie straten in *Tuindorp-Vreewijk*, diverse gebouwen van het *Eudokiaziekenhuis*, van het *Bergwegziekenhuis*, van het *Van Damziekenhuis* (met alle verschillende kenmerkende gebouwen), het belastingkantoor aan de *Puntegaalstraat*, *Tuindorp Heyplaat*.

Het gaat daarbij niet om treurnis vanwege het verdwijnen van de vastgestelde schoonheid. En evenmin gaat het om het nostalgisch droombeeld, om het overeind houden van de fiere, zelfvoldane trots, of een stukje *Delfshaven* meer of minder, maar om cultuurhistorische

'Containers' op daken van rijk geornamenteerde 'speculatie-woningen' in Rotterdam. (foto Niels van der Hoeven, Het Vrije Volk)

waarden die in het algemeen vertellen over 'hoe het vroeger toeging', wat toen de schoonheidsbeleving was. Ze vertellen over de aanwezigheid van een bepaald verleden, een essentieel tijdperk in de ontwikkeling van de stad.

In de vuilnisbak

Zo'n verleden is bijvoorbeeld ook de wederopbouwperiode van na de *Tweede Wereldoorlog*. Een periode die nog zo jong is dat we er met moeite over kunnen oordelen, behalve in economische en rentabiliteitszin. Sommige ambtenaren bij de diensten Stadsontwikkeling en Grondbedrijf weten al dat bijvoorbeeld het hele bouwblok C & A tot en met de *HEMA* in de vuilnisbak kan.

Nieuwbouw op zo'n plek levert altijd meer op. Niet in stedenbouwkundige of architectonische zin, maar als benutting van de grond in het centrum van de stad. Onder het nieuwe motto: alles wat hoog is, is mooi. Althans voor de kas van de stad.

Daar waar dat verleden van Rotterdam bijna moedwillig en welbewust wordt vernietigd, wordt ook stukje bij beetje de identiteit van de stad vernietigd. Het laat zijn bewoners niet het gevoel in een stad te wonen waar men beelden als van ouds herkent. De vitale behoefte aan continuïteit wordt ondergraven. Het lijkt op een bokswedstrijd, waar bij de partijen door de harde klappen hersenbeschadigingen optreden. Elke wedstrijd weer verliezen ze een deel van hun grijze cellen. En daarmee verliezen ze steeds weer een stukje van hun geheugen. Heel langzaam, maar heel zeker. Ze

Het World Trade Centre. Dwars door de oude beurs heen gebouwd, met respect voor het bestaande.

kiezen ervoor omdat ze het gevecht zo uitdagend vinden.

Een kwestie van beschaving

Zelfvernietiging dus. Het is ook een vorm van ontbinding van beschavingsnormen. Als politici (gemeentebestuurders) niet duidelijk maken hoe verantwoordelijk ze zich in elk opzicht voelen voor de stad, hoe

denkt zo'n stadsbestuur dan die bewoners tot verantwoordelijkheid voor hun leefomgeving te bewegen? Dacht men dat de straten schonner werden, het beheer van openbare ruimten gemakkelijker zou zijn, als men zelf volstrekt willekeurig lijkt om te gaan met straten, met gebouwen en met de openbare ruimten?

Er is nog steeds in Rotterdam geen evenwicht gevonden tussen behoud enerzijds en vernieuwing anderzijds. Terwijl het bestaande er niet alleen is om de identiteit te omarmen, maar er ook is om achteruitgang of nieuwe verworvenheden te toetsen.

In bijna alle gevallen gaat het om niet-tot-monument-benoemde gebouwen en bouwwerken (je moet ook niet alles willen etiketteren), maar om kenmerkende bouwwerken. Je zou ze met wat goede wil monumentwaardig kunnen noemen, het zijn beslist geen monumenten.

Er zijn een paar voorbeelden die op beter doen hopen (*de Beurs, Mees & Hope, Galerie Bébert*). Maar veel ambtenaren van een dienst Stadsontwikkeling, van een Grondbedrijf, de deskundigen van een Welstandscommissie, de politici van een commissie Ruimtelijke Ordening zoeken de confrontatie, niet de harmonie met het verleden.

Als de monumentencommissie en de politici wakker schrikken, slaat de slopersbol al tegen de gevel. Dat soort afbraak is een politiek getoleerde vorm van agressie.

Herman Moscoviter is journalist bij Het Vrije Volk.